

BOHUSLÄN

Munkedals- bygd

Nr. 1

1982

Årg. 13

MUNKEDALS HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING

Valbo-Ryrs kyrka

Kyrkan i Valbo-Ryr har invigts år 1903. Den ersatte då den gamla kyrkbyggnaden som var belägen ett stycke om den nuvarande. Den nya kyrkan är stor och rymlig och är vackert utförd i florentinisk byggnadsstil. Platsen för Valbo-Ryrs gamla kyrka är utmärkt med minnessten där den legat. Kyrkogården är även kvar och på densamma finns några gravstenar, belägna i västra delen av området, under en dunge av lövträd.

En akvarell av den gamla kyrkan finns utställd i Wiknermuseet i Kikerud, gården där Wikner föddes den 19 maj 1837 och Wikner döptes i den gamla kyrkan den 21 maj 1837.

Enligt obekräftad uppgift, lär en kyrka en gång tidigare ha legat invid stranden av Viksjön. Någon egentlig plats för denna byggnad finns ej bevarad, trots att folk tidigare hävdade, att en sådan funnits.

Ett konferens- &
övernattningsställe
i hjärtat av
Bohuslän

Moderna rum och
god mat i trivsamt
miljö

Öppet dagligen från kl. 12 – 19
Lördagar och söndagar stort smörgåsbord

Åstors

HERRGÅRD 0524/120 00

Munkedals fornminnes- och hembygdsförenings styrelse 1982

Mötet hölls den 2 april 1982 i Folkets hus festsal.

Mötet öppnades av Alfred Carlsson som hälsade samtliga välkomna.
Parentation hölls över bortgångna medlemmar.

Ordförande vid årsmötet var hr Gunnar Dahlqvist, Möe.

Styrelsen utökades till nio ledamöter och dessa blevo följande:

Gunnar Hälldén, ordförande

Henry Gilmsjö, vice ordförande

Alfred Carlsson, sekreterare

Anna-Lisa Rasmusson, kassör

Gunilla Karlsson, bitr. kassör

Aina Karlsson, ledamot

Greta Eriksson, ledamot

Ernst Johansson, ledamot

Ernst Eriksson, ledamot, v. sekr.

Revisorer: Hilding Hagberg och Holger Claesson

Valberedning: Hilding Hagberg, Allan Johansson och Oscar Viik

Kommittéer och annan verksamhet:

Sykrets och hobbyverksamhet Astrid Östlund och Asta Johansson

Kulturverksamhet Alfred Carlsson, Helge Melin och Ernst Eriksson

Byombud Alfred Carlsson och Ragnar Sahlin för Foss, Åke Hedlund
för Håby och Ruth Aldegren för Valbo-Ryr

Önebacka museum Ernst Johansson, Alfred Carlsson, Helge Melin
och Gunnar Hälldén

Torpinventerare Ingrid och Allan Johansson, Alfred Carlsson, Anna
och Georg Claesson, Astrid Östlund och Ernst Johansson

Hembygdsförbundet kommer att hålla sitt årsmöte i Munkedal den
12 juni och besöker först Kaserna varpå samtliga samlas på Åtorps
herrgårdspensionat.

Enligt uppgift i hembygdsförbundets årsskrift för årsskiftet 1980—81 har Munkedals hembygdsförening 486 medlemmar.

Wikners födelsehem på Kikerud i Valbo-Ryr har under senaste tiden förfallit. Det konstaterades på årsmötet att behov av reparation föreligger men att föreningens medlemmar har allt för stora uppgifter att underhålla byggnaderna i fullgott skick på Kaserna hembygdsgård. Ingen tyckte emellertid att kikerudshemmet borde helt förfalla och ansträngningar kommer att göras, så att stugan blir underhållen. Vid årsmötet bildades en kommitté som i första hand skall diskutera ärendet med invånare i Valbo-Ryr samt stiftelsen för Odd Fellow i Uddevalla, som haft omvårdnaden om kulturminnesbyggnaden.

Årsmötet avslutades med ett samkväm för samtliga med kaffe och traktering och till detta bidrog sångaren Åke Lindström med ett uppskattat inslag av sånger och visor till gitarr, av Evert Taube och Dan Andersson.

Gökotta på Kaserna sker i år den 20 maj (Kristi Him.f.d.) kl. 7.00. Hembygdsföreningen ordnar med vackert väder och göken brukar vara med.

Alla välkomna!

Wiknerspelen på Kaserna äger i år rum på midsommardagen den 26 juni med början kl. 12.

Vid tiden för tryckningen av munkedalsbygd, är inte alla program-punkterna klara, vi kan emellertid redan nu utlova ett rikt och omväxlande program, varvid tyngdpunkten ligger på underhållningen med teater, hantverkarnas timme, parad och inslag från scenen.

Hembygdsföreningen hänvisar till kommande affischering och annonser.

Senare i sommar, har vi tänkt oss en hembygdsdag kring gamla bruket, en träff i den historiska idyllen, nära den plats där så många små industrier en gång blomstrade och som nu ligger i ruiner. Mera om detta senare!

En tur till Nääs

Hembygdsföreningen har den 22 maj, vikt en busstur till Nääs slöjdseminarium och i övrigt ett flertal arrangemang i anslutning till områdets aktiviteter.

Intresset kring Nääs bör riktas främst kring slottet, en byggnad med anor från 1600-talet, parkområdet i slottets omgivningar, Nääs slöjdseminarium med intressanta inslag. Vi har tänkt oss färden sålunda: avresa från Möevägen (kapellet) kl. 8.45 över Stale och vidare till stationen, därifrån beräknar vi vara klara att åka kl. 9.00.

Vid ankomsten till Nääs har vi beräknat en kaffepaus innan vi går runt och ser på allt anläggningen har att bjuda på. Slottsbesöket sker kl. kl. 12 till 13, museet från 13 till 14 och från kl. 14 till 15 är det middag i värdshuset Spiltan. Kl. 16.00 uppföres Nääs kröniker-spel, teaterglimtar från och genom 400 år i Nääs historia.

Tanken bakom denna ypperliga resa är, att resenärerna skall få hela dagen till förfogande och att ingen stress får förekomma. På hemvägen ämnar vi förlänga turen genom att färdas över den allra nyaste av tjörnbroar, detta dock under förutsättning att vädret är bra, men denna detalj brukar hembygdsföreningen klara av. Väl mött alla! Inkom med anmälningar i god tid, många har redan beställt plats.

Det ligger ett berg bort här som heter Boråserödsberget. Det är en sägen att Karl XII skall ha ridit nedför Rytterklova i det berget.

Bärfendal R.N.

Sjökvist som djurvän

Det har gått många månader sedan Sjökvist sist hörde av sig. Nu är jag inte säker på om namnet var Sjökvist, det kunde lika gärna ha varit Sjögren som Sjöström, men något med Sjö var det i alla fall. Sjökvist hade en del att förtälja, ty det hade som sagts, gått flera månader sedan han sist var på tråden.

Föregående höst hade Sjökvist fått ett oväntat besök. Alldeles utanför trädgårdsområdet. Trädgården är omgärdad

med ett stabilt och starkt stängsel. Några av aplarna sträckte ut sina grenar över staketet och en tidig morgon när Sjökvist kikade ut genom sitt sovrumsfönster, fick han se ett djur som begärligt sträckte sig över hägnaden och mumsade på mina Åkeröpplen, sa Sjökvist. Först trodde Sjökvist att det var några kor som brutit sig lösa och lät sig väl smaka av den begärliga frukten, men det visade sig att det var en älg som behagade gästa området. Det är inte var dag som en älg får njuta av trädgårdsfrukt och sedan de närmaste grenarna avbetats, sträckte sig djuret allt längre in mot stammen. Sjökvist anförtrrodde mig, att han inte såg på detta med blida ögon, och han kom på någon idé hur han kunde bli av med den frukttälskande besökaren. Detta visade sig inte så lätt. Jag gick ut ett par gånger, sa' Sjökvist, och försökte mota bort älgen men djuret visade inget tecken på rädsla och stannade lugnt kvar. Jag försökte med att gå riktigt nära staketet så att jag nästan kunde vidröra honom sa' Sjökvist och i min iver höll jag på att få en kraftig spark av älgens framben, ty denna djurens

konung tycktes vara av den sorten att han gärna visade framfötternä. Men sa' Sjökvist, jag känner dåligt till om älgarnas biologi, för djuret hade helt fångat min lidelse, att jag så småningom faktiskt väntade på att han kom tillbaka varje dag.

Men allteftersom tiden gick, började äppelskörden att avta och då var och förblev älgen borta. Och så kom älgjakten. Sjökvist anförtrödde mig, att han var ängslig för att den käre trädgårdsbesökaren kunde råka ut för en farlig jägare och småningom hamna på en köttdisk i en livsmedelsaffär. Men ett bra stycke in på hösten, just som denna årstid höll på att övergå till vinter, kom älgen tillbaka. Inte för att nalla äpplen, ty dessa var för längese'n slut. Han verkade nu ganska tam och hade sina blickar mot fönstren i min bostad, sa' Sjökvist. Jag steg ut i trädgården för att beskåda min vän älgen och lyckades komma mycket nära, men påpassligt, så att jag inte kom i beröring med frambenen. Men älgen visade inga tecken på anfall. Han eller hon, vilket det nu var, nästan log med sitt vackra huvud och fällde ner sitt vänstra öra. Kanske var detta som en sista hälsning från min vän, sa' Sjökvist, ty efter att vi sett varandra i ögonen en stund, vände djuret på sin smidiga kropp och försvann nästan ljudlöst. Men sa' Sjökvist med en suck, han kanske kommer tillbaka nästa höst när äppelträden lockar. Jag han emellertid att fånga en bild av min vän, sa' Sjökvist. Eller var det Sjölund han hette, eller Sjösten, har så svårt med namn.

—ON

Vid sockengränsen

"På Övre Kåröd, som låg intill sjön Trestickel och nära Valbo Ryr, där svedde de på vår'n så snart det kunde brinna. De svedde där ute vid Mon, å de gick fram å tände på tre ställen intill en råglycka".

"De svedde mest för betet. Skogen var inget värde i... det var bara timmerskogen som räknades. Småskogen angick dem inte. Här på Skötteröd svedjade de inte på utmarken, de svedde ju runt åkrarne, för att hålla skogen borta".

"Torparna fick ta torv till att elda med, men de kunde inte elda varmt nog, de blev ingen låge.

Berättat av Olaus Martinsson.

En "solskenshistoria" från Munkedal

En av hembygdsföreningens medlemmar, som numera bor i Ljungkile, har sänt följande artikel om sin bardomstid i Foss-bygden och som hon aldrig glömmer, trots sina nyligen fyllda sjutiofem år.

Det var en kall och bister vintermorgon i mina barnaår. Jag kom till Önnebacka gård där jag skulle få sällskap till skolan med ett par flickor: Greta och Viola. Jag var ute i god tid så jag blev bjuden att sitta till bords tillsammans med de andra flickorna. Jag bjöds på den allra härligaste smörgås, bakad av grovt mjöl och med ost som pålägg. Jag kan aldrig glömma dessa snälla människor och den förplägnad jag fick. Frid över dem och deras goda gärningar, de har för länge sedan gått till den eviga vilan. De visste mer än väl, vad en liten fattig flicka var i behov av, det var inte så lätt för mina föräldrar att mätta syskonskaran därhemma och mer än en gång, gick jag hungrig på väg till skolan. Därför kan jag aldrig glömma denna goda gärning som visades mig, ett minne från min tidiga barndom.

Frid över deras minne!

Greta Olson, Ljungkile

En gammal gumma här i Bärfendal berättade om en flicka som dränkt sig i bäcken här. Hon fick ej begravas på kyrkogården utan begrovs på ett ställe i närheten av bäcken. Men sedan ropade hon alltid mot väderombyte, och en del kunde se henne vid bäcken, hon satt där och kammade håret.

Bärfendal M.E.

Vildkaprifol

Vildkaprifol, *Lonicera Periclymenum*, ur familjen *Rubiaceae* (mårväxter).

Bohusläns landskapsblomma

Vildkaprifolen är representant för Nordens lianer: periclymenum betyder omslingrande på grekiska. Med sina smala stammar slingrar vildkaprifolen upp kring stöd, där sådana står till buds, eljest ligger den i lösa härvor på marken. Vildkaprifolen är en högerslingrare, d.v.s under tillväxten kröker sig skottspetsen medsols runt stödet.

Vildkaprifolen har stora vita eller rödlätta, slutligen gulvita blommor. På dagen är blommorna nästan luktlösa, men mot aftonen börjar deras utsökta doft att göra sig märkbar. Under de ljumma sommarnätterna blir doften bedövande stark och lockar tusentals nattfjärilar, som förmedlar pollineringen.

Efter blomningen, som börjar i juli fälles kronorna men fodret stannar kvar och finns ännu i behåll på de mogna körsbärsröda bären. På hösten har vildkaprifolen sin andra, svagare blomning, som slutar först vid vinterns inträde.

Vildkaprifolen hör hemma på västkusten: i Bohuslän och Blekinge. Som vild påträffas den också i de angränsade delarna av Småland, Västergötland och Dalsland. Den förekommer i hagmarker, busksnår, i bergens branter och skrevor. Odlad vildkaprifol uppskattas högt som prydnadsväxt. Lika ofta odlas emellertid en närstående art, den sydeuropeiska *Lonicera caprifolium*, som i Sverige kallas vårkaprifol eller "äkta" kaprifol.

I Europa är vildkaprifolen en tydligt "västlig" växt; i öster går den icke utanför Tyskland och Italien.

En historia

Det var en gång en från Håby, som hade köpt en gammal släktgård i närheten av Trollhättan. Några bekanta följde med honom upp, och en av dessa hade på kvällen varit ute och festat en smula, så att han var en del livad, när han gick hem. När han kom in i trädgården, som omgav huset, så mötte han en dam. "Är fröken ute och går så sent?" sade han. Hon talade då om, att hon gått så i fyra hundra år och att hon inte fick ro, emedan det inte blivit känt, vem som mördat henne. Hon rev upp klänningen för bröstet och visade honom ett blodrött, gapande sår, och så försvann hon. Men mannen blev så sjuk efter mötet att han måste ligga till sängs i ett par tre dagar.

Sedan fick de reda på, att den kvinnan brukade visa sig varje gång som gården bytte ägare, men aldrig oftare.

Håby. A.O

Där gick en pilt å slog. Så kom e vacker tös å raka. Men ho försvann. Han tänkte på na på natta, att han ville allt bra gärna ha na. Dan därpå to' han så en kniv me' magnetstål me sej. Så sa'n te na, att'n hade slått sej i panna å om ho velle se på't. Ho gjorde så å han to stålet kring'a så ho mått bli där. Å di ble gefte å ble så lycklie. För ho va allt gla i en me, uta hade ho ente komme å raka.

Foss I.S.

STÖD

***Hembygdsföreningen genom att
ingå som medlem***

Årsavgift 10:— per person

***Beloppet kan lämpligen insättas på
girokonto 58 23 49 - 7
eller bankgirokonto 665—7480***

MUNKEDALSHALLEN AB

Storköp varje tisdag, helgfri vecka

Tel. 0524 —10119, 10366

Fördela utgifterna jämnt över hela året.

Gå med i vårt Budgetkonto!

Skandinaviska Enskilda Banken

Reklamtryck?!?

MUNK-REKLAM

så klart!

Bagerivägen 4 - Munkedal - Tel. 0524/121 19